

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE
CBU-SBED, 2025, 12 (1):10-18

Hemşirelik Öğrencilerinin Gözünden Uzaktan Eğitim: “Kolaylık Gibi Geldi, Ama Aslında Eksiklik Oldu”

Distance Education From Nursing Students’ Perspective: “It Was Easy, But It Actually Was a Deficiency”

Aslı Karakuş Selçuk^{1*}, Emre Yanıkkere¹, Aynur Çetinkaya²

¹Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Manisa/Türkiye

²Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Manisa/Türkiye

e-mail: Yazar: akarakus_ksk@hotmail.com, emrenurse@hotmail.com, aynurcakmakci@yahoo.com
ORCID: 0000-0003-1603-4259
ORCID: 0000-0001-8909-3597
ORCID: 0000-0003-1599-0070

*Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Aslı Karakuş Selçuk
Gönderim Tarihi / Received: 12.09.2023
Kabul Tarihi / Accepted: 20.10.2023
DOI: 10.34087/cbusbed.1358923

Öz

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencilerinin aldıkları uzaktan eğitime yönelik görüş ve değerlendirmelerini betimlemektir.

Gereç ve Yöntemler: Araştırma nitel yaklaşıma dayalı betimleyici bir çalışma olarak gerçekleştirilmiş olup, tematik analiz ile nitel soru çözümlenmesi yapılmıştır. Farklı intörlük derslerinde klinik uygulamaya çıkan, ders başarısı iyi, orta ve kötü olan, araştırmaya gönüllü olan 4. sınıf öğrencileri çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Görüşmeler araştırmanın amacına uygun amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Öğrenciler ile alanyazın doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 30 Nisan -30 Haziran 2022 tarihleri arasında iki aylık sürede veriler toplanmıştır.

Bulgular: Odak kategori şeklinde belirlenmiş tüm temalarla ilişkili bulunan “Kolaylık gibi geldi, ama aslında eksiklik oldu” ifadesi uzaktan eğitim olgusuna yönelik öğrencilerin deneyimlerinin özeti olarak betimlenmiştir. Avantajları ile olumlu değerlendirmeyi gösteren ve odak kategorideki ifadede “kolaylık” kısmına yönelik belirlenen üç kategori şu şekildedir: “Verimli, zevkli, güzel, çok iyi (f: 29)”, “Aktif öğrenme yöntemleri (video çekimi, araştırma makalesi özeti, vaka sunumu vb.) (f:24)” ve “Maliyet etkililik” (zaman, tekrar, yol vb.) (f:13). Dezavantajları ile olumsuz değerlendirmeyi gösteren üç kategori: “Verimsiz, yetersiz, zor, stresli (f:50)”, “Yorucu (yoğun slaytlarla, uzun süreli çevrim içi dersler) (f:42)”, “Yoğun ödevler ve sınav/ çoklu değerlendirmedeki adaletsizlikler (f:23)” olup bu kategoriler “eksiklik” kısmına yöneliktir.

Sonuç: Çalışmada öğrenciler uzaktan eğitimin olumlu yönleri ve avantajlarını ifade etmesine rağmen, hemşirelik öğrencilerinin eğitimi için yüz yüze teorik eğitim ve klinik uygulamanın gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik Öğrencileri, Hemşirelik Eğitimi, Nitel Çalışma, Uzaktan Eğitim

Abstract

Aim; The aim of this study was to describe the views and evaluations of nursing students who were at the graduation stage about distance education.

Method; The research was carried out as a descriptive study based on a qualitative approach, and qualitative question analysis was conducted with thematic analysis. The sample of the study consisted of 4th grade students

who went to clinical practice in different internship courses, had good, moderate and bad course success, and volunteered to research. The interviews were determined by the criterion sampling method, which is one of the purposive sampling method suitable for the aim of the research. With the semi-structured interview form prepared in line with the literature, the data were collected in two months between April 30 and June 30, 2022.

Results; The statement “It was easy, but actually was a deficiency”, which was related to all the themes determined as the focus category, was described as a summary of the experiences of the students regarding the distance education phenomenon. The three categories determined for the "easy" part in the focus category statement, which showed positive evaluation with their advantages, are as follows: "Effective, enjoyable, beautiful, very good (f: 29)", "Active learning methods (video shooting, research article summary, case report)" etc.) (f:24)" and “Cost-effectiveness” (time, repetition, distance, etc.) (f:13). Three categories showing negative evaluation with their disadvantages: “Inefficient, inadequate, difficult, stressful (f:50)”, “Tiring (with intense slides, long online lectures) (f:42)”, “Intensive assignments and exam/multiple assessment injustices (f:23)” and these categories are for the “deficiency” part.

Conclusion; In the study, although the students expressed the positive aspects and advantages of distance education, they stated that face-to-face theoretical education and clinical practice were necessary for the education of nursing students.

Key words: Nursing Student, Nursing Education, Qualitative Research, Distance Education.

1. Giriş

Uzaktan eğitim tercihe bağlı kullanılan, eğitimi planlı olarak devam ettiren ve yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyen bir yöntemdir. Acil uzaktan eğitim ise zorunlu olarak kullanılan, ihtiyaca göre geçici çözümler sağlayan ve eğitimi sürdürülebilmeyi hedefleyen uygulamaları içermektedir [1]. SARS-COV2 enfeksiyonu (COVID-19) virüsünün Türkiye’de görülmesi ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 2019-2020 bahar yarıyılı ve 2020-2021 güz yarıyılı eğitim-öğretim sürecinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine karar verilmiştir [2]. Bununla birlikte, yeni düzenlemeler ile üniversitelerde uzaktan eğitim birimleri kurulmuş, örgün öğretimde uzaktan öğretim yoluyla verilebilecek ders oranı %40’a çıkarılmış, dersler ve sınavlar çevirim içi olarak yürütülmüştür [3]. Pandemi ile birlikte zorunlu olarak acil uzaktan eğitime geçilmiş ve bu hızlı geçişten dolayı kurumların teknolojik alt yapıları, eğitimcilerin ve öğrencilerin bilgi kaynaklarına ulaşma durumları ile ilgili değerlendirmeler yapılamamış ve her kurum kendine özgü sahip olduğu imkanlar çerçevesinde bu süreci yönetmiştir [4].

Hemşirelik eğitimi teorik ve klinik uygulama olarak birbirini tamamlayan bir süreçten oluşmakta ve alınan teorik bilgilerin klinik alanda uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir [4]. Pandemi nedeniyle hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitime geçiş ani ve hazırlıksız olmuş, öğrencilerin klinik uygulamaları iptal edilmiş, geleneksel yüz yüze eğitim yaklaşımından uzaktan eğitime hızlı geçiş, hemşirelik eğitimi için bir zorluk oluşturmuştur [5,6]. Hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitime yönelik yapılan nitel çalışmalar incelendiğinde; öğrenciler uzaktan eğitimin verimli, etkili ve kalıcı olmadığını [7-10], uyum ve odaklanma sorunları yaşadıklarını [6,8,11-15], derslerin interaktif uygulanmadığını ve derse aktif katılmadıklarını [6,8,12,14], verilen sınav ve ödevlerin gerçek

değerlendirmeyi yansıtmadığını, adil ve eşit bir değerlendirme olmadığını belirtmişlerdir [6-8,10,14]. Öğrencilerin internet ve bilgisayar erişim imkanlarının kısıtlı olması [6-11,13,15], bağlantı, erişim, ses ve görüntü sorunları yaşamaları [6,8-16,], öğretim elemanlarının uzaktan eğitim ve teknolojik olarak yetersiz olmaları da uzaktan eğitime yönelik olumsuz görüşler arasında yer almaktadır [8,14]. Bununla birlikte, öğrenciler teorik bilgilerin uygulamayla bütünleşmediğini [6,8,9,12,13,17], teorik olarak öğrendikleri bilgilerin uygulamalarını yapamadıkları için klinik uygulamada kendilerini yetersiz hissettiklerini ve özgüven eksikliği, korku, stres ve kaygı yaşadıklarını ifade etmişlerdir [6,8,10,12,13,15,17].

Bunların yanında öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönlerini de dile getirdikleri çalışmalar mevcuttur. Bu yönler derslerin videolarını tekrar izleme imkanlarının olması [6,8,10,12,14,15,18], mekan esnekliği sağlaması [8,12,], kendilerine daha fazla vakit ayırabilmeleri [8,14-16,], okul maliyetlerinin düşmesi ve tasarruf sağlaması [6,16], konfor sağlaması ve bilgisayar kullanım becerilerinin artması [13,16,18], araştırmaya ve öğrenmeye teşvik etmesidir [8-10,13,14,17,18].

Literatürde öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine yönelik önerileri incelendiğinde; bu öneriler tüm eğitim kurumlarında gerekli teknik altyapının sağlanması [8,10,16], derslerin laboratuvar ve klinik uygulama kısımlarının yüz yüze eğitime başlandığında tekrarlanması [6,7,10,16,], uzaktan eğitimde konsantrasyon güçlüğü çekebilecekleri için ders araları verilmesi ve ders sürelerinin kısaltılması [16], derslerin interaktif geçmesi [8,16] ve adil değerlendirmenin yapılmasıdır [8,10].

Hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitimin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için uzaktan eğitimdeki

engellerin farkında olunması ve bu engellerin azaltılmaya çalışılması açısından bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencilerinin aldıkları uzaktan eğitime yönelik görüşleri ve değerlendirmelerini betimlemektir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Tipi

Araştırma nitel yaklaşıma dayalı betimleyici bir çalışma olarak gerçekleştirilmiş olup tematik analiz ile nitel soru çözümlemesi yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik bölümü 4. sınıfta öğrenim gören öğrenciler çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleme amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Farklı intörnlük derslerinde klinik uygulamaya çıkan, ders başarısı iyi, orta ve kötü olan, araştırmaya gönüllü olan 4. sınıf öğrencileri çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Öğrencilerin not ortalamaları göz önünde bulundurularak (not ortalaması 4,00-3,50= 4 öğrenci, 3,00-2,50= 4 öğrenci, $\leq 2,00 = 4$ öğrenci), basit rastgele örnekleme yöntemi ile her intörnlük dersinden (Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği, Çocuk Hastalıkları Hemşireliği, İç Hastalıkları Hemşireliği, Cerrahi Hemşireliği, Halk Sağlığı Hemşireliği, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği) ikişer öğrenci olmak üzere toplamda 12 öğrenci örnekleme için belirlenmiştir (n=12). Görüşmeler araştırmanın amacına uygun belirlenmiş, gönüllü öğrenciler ile yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır.

2.3. Araştırma Örnekleminin Özellikleri

Öğrencilerin yedisi kız ve beşi erkektir. Yaşları 21 ile 25 arasında değişmektedir. Katılımcılardan 10'u çekirdek aileye, ikisi geniş aileye sahiptir. Hemşirelik öğrencilerinin yedisi gelir durumunun orta, dördü iyi ve biri kötü olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin sekizi en uzun süre ilde, üçü ilçede ve biri köyde yaşamış, 11'i hemşirelik mesleğini isteyerek, biri istemeyerek seçmiştir. Hemşirelik öğrencilerin dokuzu hemşirelik mesleğinden memnun, üçü kararsız olduğunu, 10'u hemşirelik mesleğini yapmak istediğini ve ikisi kararsız olduğunu belirtmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini (yaş, gelir durumu, aile tipi, en uzun yaşanan yer, hemşirelik mesleğini isteme seçme, meslekten memnun olma ve mesleğini yapmayı isteme durumu vb.) içeren yedi sorudan, ikinci bölüm ise alanyazın doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış 8 açık uçlu ana sorudan oluşmuştur

[5,6,8,15]. Araştırmada ana görüşme sorusu "Hemşirelik öğrencisi olarak aldığımız uzaktan eğitimleri değerlendirirseniz neler söyleyebilirsiniz?" şeklinde belirlenmiştir. Ana soru doğrultusunda görüşme formunda bazı soruların alternatif sorusu ve sondaları kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.5. Veri Toplama Süreci

Veriler öğrenciler ile aynı üniversitede bir hemşire eğitimcisi (doktor öğretim üyesi) olan ilk araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde yüz yüze derinlemesine görüşme yöntemiyle 30 Nisan-30 Haziran 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler araştırmacının odasında öğrencinin mahremiyete özen gösterilerek yapılmıştır. Aynı fakülte öğretim üyesi olan görüşmecisi (araştırmacı) araştırmaya katılım açısından öğrenciler için kolaylaştırıcı bir etken olarak değerlendirilebilir. Katılımcı öğrencilerin aktif ders aldığı bir öğretim üyesi olmaması nedeniyle konuşmalarında rahat ve güvenli hissetmelerini sağlamaları söz konusudur. Görüşme süreleri 31 ile 53 dakika arasında değişmektedir. Her görüşme sonrasında veriler Word metne dönüştürülerek analize hazır hale getirilmiştir. Veri toplama süreci, her görüşme metnine kodlar ve kategoriler atanarak veri doygunluğuna ulaşıncaya kadar devam etmiştir. Ses kaydına alınan görüşmelerin Word metne dönüştürülmesi, kod ve kategorilerin belirlenmesi ve temaların oluşturulması Haziran 2023'te tamamlanmış ve raporlama Haziran 2023'ten Eylül 2023'e kadar gerçekleştirilmiştir.

2.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Görüşme metinlerini oluşturmak için kaydedilen görüşmelerin sözlü kopyaları oluşturulmuş, transkriptlerin doğruluğunu artırmak için kaydedilen görüşmeler tüm araştırmacılar tarafından dinlenmiş ve metinler okunmuştur. Okumanın ardından yazılı metinler 1'den 12'ye kadar sıralanarak (katılımcı sayıları şeklinde) analize hazır hale getirilmiştir. Tematik analiz, belirli deneyimlerin yanı sıra kelime ve ifadelerin önemli tanımlarını da vurgulamıştır. Bu aşamada benzerlikleri ve bağlantıları görmek ve temaların ortaya çıkmasına hazırlık yapmak amacıyla ilk kodlar ve kategoriler tanımlanmış, tematik sunular, ortak ve paylaşılan tanımlar ile tematik setlere dönüştürülmüştür. Araştırmada ön okuma, nitel veri kodlama, temalara ulaşma, veriyi düzenleme, yorumlama ve raporlama şeklinde bir tematik analiz süreci gerçekleştirilmiştir [19]. Bulgular sunulurken atıfı belirten frekans numaraları için "f" kısaltması ve öğrenciler için "Katılımcı" terimi kullanılmıştır.

2.7. Araştırmanın Etik Yönü

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı

(Tarih: 20.04.2022, No: 20.478.486/1325) ve araştırmanın yapıldığı kurumdan izin (Tarih: 29.04.2022) alınmıştır. Öğrencilerden çalışmaya katılma onamları yazılı olarak ve ses kayıt cihazı aıldıkdan sonra sözlü onamlarının kaydı alınarak görüşmelere başlanmıştır.

2.8. Araştırmada geçerlik ve güven duyulabilirlik
Araştırmada geçerliliği sağlamak için; araştırma sonuçları alıntılar ile verilmiştir. Alıntılar içinde öğrencilerin vurgulayıcı ifadeleri betimlenerek sunulmuştur. Bulguların iç tutarlılık ve dış tutarlılık ölçütleri dikkate alınarak anlamlı bir bütün olup olmadığı üç araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bulgular ayrıntılı sunulmuş ve tartışma kısmında alanyazın ile desteklenmiş ve araştırma süreci basamakları ayrıntılı olarak yöntem kısmında açıklanmıştır. Ortaya çıkan temalar incelenen olgunun özünü toplu olarak açıklamasını noktasında güvenilirliği sağlamak için katılımcı teyidi prosedürüne tabi tutulmuştur (4 öğrenciden katılımcı dönütü alınmıştır). Çalışma ekibi üç düzey hemşire eğitimcisini (bir doktor öğretim üyesi, bir doçent ve bir profesör) içermektedir. Araştırmacıların hepsi nitel veri analizi konusunda sertifikalıdır. Çalışmanın raporlandırılması başlıklarında COREQ (Consolidated criteria for Reporting Qualitative research) kontrol listesi kullanılmıştır

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Bulgular

Bir devlet üniversitesinde Sağlık Bilimleri Fakültesinde mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencilerinin, YÖK kararıyla ülke çapında uygulanan uzaktan eğitim yaşam deneyimlerine odaklanan bu nitel araştırmada yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler (n=12) sonrası yanıtlardan kod listesi oluşturulmuştur (kod sayısı=33). Verilerin tümevarımsal özömlemesinde ulaşılan kategoriler Şekil 1’de görsel olarak, kavramsal görsel sunumunda renk kullanımı ile sunulmuştur. Beyaz dolgu rengi avantajları ile olumlu değerlendirmeyi gösterirken; siyah dolgu rengi dezavantajları ile olumsuz değerlendirmeyi simgelemekte ve görsel kutuların büyüklükleri (kategorilerin aldıkları atıf sayılarına göre) analiz sonuçlarına uygun kullanılmıştır.

Erkek ve orta düzeyde akademik başarılı (not ortalaması 2,87) Katılımcı 11’e ait başlığa taşınmış ve odak kategori şeklinde belirlenmiş tüm temalarla ilişkili bulunan “*Kolaylık gibi geldi, ama aslında eksiklik oldu*” ifadesi uzaktan eğitim olgusuna yönelik öğrencilerin deneyimlerinin özeti niteliğinde değerlendirilmiştir. Katılımcı 11 şu ifadeleri kullanmıştır: “*Herkese kolaylık gibi geldi ama aslında bence bizim için bir yönden de eksiklik oldu. Öğrencinin rahatlığı çok kolay olduğu durumda sen derse mecburen gittiğinde bir miktar da olsa dinlemek zorundasın hocayı ama uzaktan*

eğitimde yanından bir şey geçse bile kalkıp su içmeye gidebiliyorsun. O hocayı dinlemek zorunda değilsin. O yüzden verilen bilgiler konusunda etkisini kaybetmişti... Az daha teorik ve klinik olarak da yaralamış olabilir bizi.”

Görüşme yapılan son sınıf 12 hemşirelik öğrencisi tarafından ifade edilmiş uzaktan eğitim sürecine dair ulaşılan kategori isimleri ve frekans (sıklık) sayılarına bakıldığında Şekil 1’de beyaz dolgu ve küçük ebatta kutulara yerleştirilmiş ilk üç kategori isimleri ve atıf sayıları “verimli, zevkli, güzel, çok iyi (f: 29)”, “aktif öğrenme yöntemleri (*video çekimi, araştırma makalesi özeti, vaka sunumu vb.*) (f:24)” ve maliyet etkililik (*zaman, tekrar, yol vb.*) (f:13)” şeklindedir. Bu üç kategori Katılımcı 11’e ait ifade “*kolaylık*” kısmını açıklamaktadır. Şekil 1’de siyah dolgu ve büyük ebatta kutulara yerleştirilmiş diğer üç kategori isimleri ve atıf sayıları ise; “verimsiz, yetersiz, zor, stresli (f:50)”, “yorucu (yoğun slaytlarla, uzun süreli çevrim içi dersler) (f:42)”, “yoğun ödevler ve sınav/ çoklu değerlendirmedeki adaletsizlikler (f:23)” şeklinde olup, Katılımcı 11’e ait alıntudaki ifade “*eksiklik*” kısmına yöneliktir.

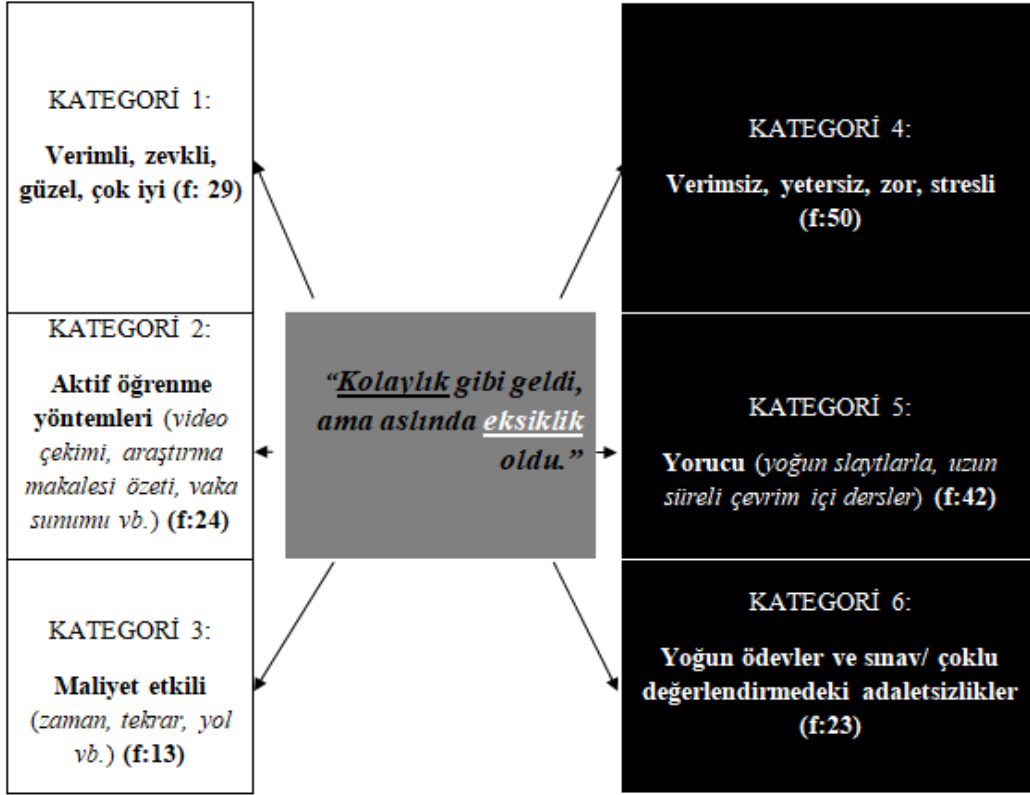
Odak kategori şeklinde belirlenmiş Katılımcı 11’e tüm kodlarla ilişkili bulunan “*Kolaylık gibi geldi, ama aslında eksiklik oldu*” ifadesini destekler nitelikte hemşirelik son sınıf kız öğrenci Katılımcı 10 (not ortalaması: 3,92) uzaktan eğitim süreci ile ilgili “*Teorikte hiçbir sıkıntım olmadı, uygulamada eksik kalıyordu*” şeklinde ifade kullanmıştır. Yine erkek Katılımcı 7’nin (not ortalaması: 2,66) “*Uzaktan eğitim olmasaydı, yüz yüze olsaydı daha iyi olurdu*” ve erkek Katılımcı 8’in (not ortalaması: 2,94) “*Uzaktan eğitim olmasaydı daha iyi olabilirdi.*” şeklindeki ifadeleri sürece dair deneyimlerini özetlemiştir.

“Kolaylık gibi geldi...” Kategorileri (f:66): Verimli, zevkli, güzel, çok iyi +Aktif öğrenme yöntemleri + Maliyet etkili

Mezun aşamasında olan son sınıf öğrencilerin ifadelerinde yer alan atıfların %36’sında olumlu uzaktan eğitim deneyimlerine dair üç kategori yer almaktadır. Öğrencilerin kolaylık algısında en çok dile getirilen ilk kategori; “Verimli, zevkli, güzel, çok iyi” şeklinde 29 kez dile getirilmiştir.

“*Teorik açıdan benim için gerçekten güzeldi.*” Katılımcı 1, kadın, not ortalaması: 3,41

HEMŞİRELİKTE UZAKTAN EĞİTİM

Şekil 1. Mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencilerinin aldıkları uzaktan eğitime ilişkin değerlendirmelerinde ulaşılan kategori isimleri ve frekans sayıları (n=12)

“3. sınıfın ilk döneminde bakım planını ve ödevler verildi, sınavlarımız oldu o da iyiydi. Hocalarımız özellikle bakım planı ödev olarak verdi COVID-19 olarak verildi yeni bir hastalık nasıl tanımlanır onları açıkladık çok verimliydi. İlk dönem güzeldi sınavlarımız oldu, ikinci dönem kadın doğum dersini dinlemek çok zevkliydi.” Katılımcı 2, kadın, not ortalaması: 3,71

Olumlu anlamda ikinci sırada 24 kez öğrenciler tarafından söylenmiş “Aktif öğrenme yöntemleri (video çekimi, araştırma makalesi özeti, vaka sunumu vb.)” yer almıştır.

“Video ödevleri ile pekiştirdiniz özellikle kadın doğumda. Sadece dinlemek ile izlemekle olmuyormuş kendimizin de videolar çekmemiz iyi oldu. Daha farklı şeyler yaptırılarak daha verimli hale getirilebilir. Video olabilir araştırma ödevleri de çoğu kişi çok söyleniyordu ama ben seviyordum. Makale özetlemeleri gibi. Bence faydalı oluyordu en azından bütün her şeyi anlamasan bile sana ödevde verilen hastalığı çok iyi anlıyorsun araştırdığında.” Katılımcı 3, kadın, not ortalaması: 3,29

“Çok iyiydi. Yürüten hocalarım da çok iyiydi. Ben hiç zorlanmadım. Uygulamalar da bir şekilde vaka sunumu ile ilerletildi. Sunum yapma becerisinin çoğu öğrencide arttığını düşünüyorum. Makale taramayı orada öğrendim. Çok makale okuyan biri değildim o zamana kadar. Ödev süreleri de belli olduğu için zaman da çok uzun olmadığı için makaleleri hızlıca tarayıp özetlemeyi öğrendim.” Katılımcı 10, kadın, not ortalaması: 3,92

Öğrenciler tarafından 13 kez uzaktan eğitim sürecinin “Maliyet etkili (zaman, tekrar, yol vb.)” olduğuna yönelik ifadeler kullanılmıştır.

“Ben güzel geçtiğini düşünüyorum. Ben buraya geldiğim zaman yol vs ile uğraşıyorum. Ama evimde bilgisayarın açılma süresi 5 dakika İstedğim yerde istediğim zamanda istediğim şekilde dinleyip çalışabiliyordum. Burada tek bir zaman diliminde öğrenmek zorundayım. Bize ayırdığınız zaman dilimi kısıtlı. Bazen derse geldiğim zaman hasta oluyorum derse dinleyemiyordum ama pandemide istediğim zaman dersin kaydını açıp dinleyebiliyordum kaçırırsam bile. Bu şekilde artıları oldu.” Katılımcı 5, kadın, not ortalaması: 2,68

“Bir dersin tekrarını istediğin zaman izlemen çok mükemmeldi. Teoriğe bizim buraya [fakülteye] gelmemiz gerekli değil hala uzaktan yapmamız daha mantıklı. Tekrarını izleyebiliyoruz. Teori kısmının uzaktan olması bence daha mantıklı. Ekonomi için de çok iyi yol parası vermez. Hem maliyet hem zaman kaybı. İki saat yola harcaacağı enerjisi başka yere harcar.” Katılımcı 12, erkek, not ortalaması: 2,99

“..ama aslında eksiklik oldu.” Kategorileri (f:115): Verimsiz, yetersiz, zor, stresli +Yorucu + Yoğun ödevler ve sınav/ çoklu değerlendirmedeki adaletsizlikler

Son sınıf hemşirelik öğrencilerinin ifadelerindeki atıfların %64 ile çoğunluğunu uzaktan eğitim deneyimlerine dair dezavantajları ile olumsuz değerlendirmeyi içeren üç kategori (Kategori 4, 5 ve 6) oluşturmuştur. En sık dile getirilen olumsuz değerlendirme ifadeleri Kategori 4’te 50 kez dile getirilmiş olup “Verimsiz, yetersiz, zor, stresli” şeklinde isimlendirilmiştir.

“Sanki biri sürekli kompozisyon okuyor gibi biraz daha öğrenciyi tetikte tutabilecek olmalı gerçekten ekran başında durabilmek daha zor. Orada birebir göz teması yok. Etrafta o ortam yok tek başınasın. Bunu sağlamak çok daha zor...” Katılımcı 1, kadın, not ortalaması: 3,41

“Hiç yararlı bulmadım. Sabah derse kalkıyorum 4’te bitiyor ama evde bir yere kadar dinleyebiliyorsunuz ev ortamı sonuçta. Çalışma izni olanlara izin veriyorlardı ben bir iş buldum çalışmaya başladım. Ben sabahtan açıyordum derse hoca bazen ara veriyordu kapatıyordum tekrar açıyordum telefonda dinliyordum dinleyebildiğim kadar. Çalışma hayatına da atılmam gerekiyordu zor durumdaydık.” Katılımcı 4, erkek, not ortalaması: 3,18

“Dahiliye uzaktan aldık çoğumuz bilmiyor çok verimsizdi kimse dinlemedi.” Katılımcı 6, kadın, not ortalaması: 3,50

“Uzaktan eğitimin bize bir şey katmadığını düşünüyorum. Hocalar ile birebir olmadığımız için sadece internet üzerinden bazen internet kopuyordu derse kaçırıyorduk. Bir de ciddiye alamıyorduk. Ev ortamındaydık onun için çok dersleri ciddiye almadığımı düşünüyorum... [Uzaktan eğitim] hem beceri klinik uygulamalara çıkmadığımız için hem de hocalarla birebir olmadığı için meslekten de soğumuş hissiyatı verdi bize.” Katılımcı 7, erkek, not ortalaması: 2,66

“Bence verimli değildi. Evde başka bir çare yoktu ama çok fazla internet kopuyordu ya da ulaşılamama durumu oluyordu. Herkes aynı şartlarda geçmediği için. Bir de slayttan okunduğu için bazı derslerde orada da interaktif olmuyordu. Yüz yüze de bile interaktif olmadığında kopuyoruz.” Katılımcı 8, erkek, not ortalaması: 2,94

Uzaktan eğitimin “Yorucu (yoğun slaytlarla, uzun süreli çevrim içi dersler) olmasına dair ifadeleri hemşirelik öğrencileri 42 kez kullanmışlardır.

“Bazı dersler çok uzun sürüyordu. Sabah 9 da oturup akşam 6 da kapattığımız oluyordu. Bunlar iki taraf [öğrenci ve hoca] için de çok yorucuydu... Bel ağrısı göz ağrısı başlıyordu belli bir zaman sonra” Katılımcı 3, kadın, not ortalaması: 3,29

“Dersler o kadar uzundu ki anlatım kötü değil çünkü dinlemediğim için bilmiyorum ama açtığım zaman çok uzun paragraflar var. [Slaytlar] Aşırı yoğundu. 10 dk ara ile derse başlıyorduk. Bence ders planı uygun değildi iyi oturtulmamıştı. Çalışan işçi gibiydik.” Katılımcı 6, kadın, not ortalaması: 3,50

Yine mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencileri “Yoğun ödevler ve sınav/ çoklu değerlendirmedeki adaletsizlikler (f:23)” kategorisinde olumsuz değerlendirmelerine dair deneyimlerini paylaşmışlardır.

“Not değerlendirmelerin çok doğru olduğunu düşünmüyorum. Bence çok gerçeği yansıtan bir ölçüm değildi sınav açısından. Öğrenciler kopya çekti. Bilmiyorum neler yapılabilir isteyen her türlü kopya çeker ama onlar da o şartlarda biraz daha arttığını düşünüyorum. Ödevler çok fazlaydı. Daha iyi değerlendirebilir diye çoktu o olması gerekiyordu evet ona çok diyemeyeceğim. Daha objektif değerlendirebilmek için gerekliydi.” Katılımcı 1, kadın, not ortalaması: 3,41

“Sınavlar zaten herkes grup halinde yaptı sınavları. Hiç kimsenin bireysel yaptığına inanmıyorum. Beraber bağlanıp cevaplandırıyorlardı. Herkes öyle yapmıştır. Sınav arasında Google’a yazmıştır. Bu bizim kolayımıza geliyor. Kolay bilgiye direk ulaşabiliyoruz. Yüksek alma düşük alma kaygımız var. Online da bir eşitsizlik oldu o zaman 90 aldı herkes” Katılımcı 4, erkek, not ortalaması: 3,18

3.2. Tartışma

Mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencilerinin aldıkları uzaktan eğitime yönelik görüşleri ve değerlendirmelerini betimleyen çalışmada öğrenci gözüyle kolaylık, rahatlık gibi algılanan süreç; mezuniyet sonrası için eksiklik şeklinde nitelendirilmiştir. Öğrenciler uygulamalı eğitim ağırlıklı hemşirelik eğitim sürecinde bazı olumlu değerlendirmeler yanında olumsuz yansımaları dile getirmişlerdir.

Öğrencilerin uzaktan eğitimin avantajları ile olumlu değerlendirmeyi gösteren ve ifadede “*kolaylık*” kısmına yönelik en çok atf alan “Verimli, zevkli, güzel, çok iyi” kategorisidir. Aksaray’da öğrenciler öğrenilen teorik bilginin pekişmediğini, verimli olmadığını, bilgilerin öğrenilme ve kalıcılığının azalmasına yönelik endişelerini belirtmişlerdir [8]. Diğer bir nitel çalışmada, düz anlatım şeklindeki derslerde çoğu zaman dersi takip edemediklerini ve öğretim tekniğinin yetersiz olduğunu

vurgulamışlardır [7]. Antalya’da öğretim üyeleri ile etkileşimin olmamasının motivasyonlarını düşürdüğünü, ders müfredatlarının içeriği ve saatleri ile ilgili düzenlemeleri yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir [6]. Bir diğer nitel çalışmada uzaktan eğitimde teknik ve iletişim sorunları nedeniyle öğrencilerin aldıkları dersleri öğrenememe ve ders çalışmama gibi sorunlar yaşandığı [9], Konya’da teorik derslerin yeterince öğrenilmediği, uzaktan eğitimin etkisiz olduğu ve teknolojik yetersizlikler nedeniyle dersi takip edemedikleri vurgulanmıştır [10]. Literatürde çalışmanın bulgularından farklı olarak öğrenciler farklı nedenler ile uzaktan eğitimin verimsiz ve yetersiz olmasına değinmişlerdir. Bu durum öğrencilerin sahip olduğu bireysel ve sosyoekonomik farklılıklardan, eğitimden beklentilerinin ve öğretim üyelerinin dersi işleyişlerinin farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

“*Kolaylık*” görüşünü öğrencilerin “Aktif öğrenme yöntemleri”dir (*video çekimi, araştırma makalesi özeti, vaka sunumu vb.*). Bu çalışmada öğrencilere verilen video çekme, vaka sunumu yapma ve araştırma ödevlerinin dersi pekiştirmede etkili ve faydalı olduğu, öğrencilerin sunum yapma becerilerinin arttığı, makale tarama, okuma ve özetlemeyi öğrendikleri belirlenmiştir. Bu araştırma sonuçlarına benzer olarak İran’da hemşirelik öğrencileri, “Ben-merkezci öğrenme stratejileri” teması altında kanıta dayalı uygulamaları içeren kitapları ve bilimsel makaleleri okudukları, kendilerini zayıf hissettikleri konuları daha iyi öğrenmek için eğitici webinarlara katıldıkları ve videolar aracılığıyla daha iyi öğrendikleri için video izledikleri bulunmuştur [18]. Tayvan’da öğretmenler dersin hedeflerine ulaşmak için videolar, konferanslar, grup tartışmaları, simüle edilmiş senaryolar, öğrenci tarafından üretilen videolar ve video konferans sınavları gibi çeşitli öğretim stratejilerinden yararlanmışlardır [13]. Çin’de öğrenciler video çekme gibi verilen ödevler ile yaratıcılıklarını artırmaya, yenilikçi teknikleri kullanma ve bağımsız olarak öğrenmeye teşvik edildiklerini, kişisel motivasyon ve zaman yönetimi gibi becerilerini geliştirdiklerini ifade etmişlerdir [14]. Uzaktan eğitimin öğretmenler tarafından verilen ödevlerin öğrencilerin araştırma ve bilgiyi elde etme ve sunum yapma becerileri üzerinde önemli katkıları olduğu düşünülmektedir.

Öğrenciler “Maliyet etkililik” (*zaman, tekrar, yol vb.*) yönünden “*Kolaylık*” şeklinde tanımladıkları uzaktan eğitimi, istedikleri zaman ve yerden derse girerek zaman ve enerji kaybı yaşamadıklarını, dersi tekrar izleme olanaklarının olduğunu, okul, yeme, içme, kitap ve yol gibi masrafların olmaması nedeniyle uzaktan eğitimin daha ekonomik olduğunu vurgulamışlardır. Araştırma sonuçlarına paralel olarak literatürdeki nitel çalışmalarda

öğrencilerin dersleri tekrar dinleme olanağı bulması [6,8,10,12,14,15,18,], öğrenim maliyetlerinin düşmesi ve tasarruf sağlaması [6,16], zaman ve mekan sınırlılığını ortadan kaldırması [8,12] uzaktan eğitimin olumlu yönleri arasında yer almaktadır. Uzaktan eğitimin en büyük avantajlarından bir diğeri ise öğrencilerin dersleri tekrar dinleme imkânlarının olması ve rahat bir ortamda ekonomik olarak eğitimine devam etmeleridir. Bu avantajlar öğrencilerin öğrenme süreci üzerinde önemli ve olumlu katkılara neden olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin uzaktan eğitimin dezavantajları ile olumsuz değerlendirmeyi gösteren ve “**eksiklik**” görüşlerini destekleyen en çok atıf alan “Verimsiz, yetersiz, zor, stresli” kategorisi için; uzaktan eğitimin interaktif olmadığı için verimsiz olduğunu ve yararlı bulmadıklarını, internet kesintisi olduğunda dersi izleyemediklerini ve ev ortamında dersleri çok ciddiye alamadıklarını ve bu nedenlerle de uzaktan eğitimin kendilerine bir şey katmadığını belirtmişlerdir. Araştırma bulguları ile benzer olarak Antalya, Aksaray ve Nevşehir’de hemşirelik öğrencileri ile yapılan nitel çalışmalarda, öğrenciler uzaktan eğitimin verimli, etkili ve kalıcı olmadığını belirtmişlerdir [6-10]. Türkiye’deki nitel çalışmalarda olduğu gibi [6,8,12] uluslararası literatürde yapılan diğer nitel çalışmalarda da benzer bulgular bulunmuş olup Suudi Arabistan, Tayvan, Çin ve Ürdün’de öğrenciler odaklanma sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir [11,13-15]. Çin, Antalya ve Aksaray’da hemşirelik öğrencileri derslerin interaktif olmadığını ve derse aktif katılmadıklarını [6,8,14], diğer nitel çalışmalarda ise öğrenciler internet ve bilgisayara erişimlerinin kısıtlı olduğunu [6-11,13,15], bağlantı, ses ve görüntü sorunları yaşadıklarını söylemişlerdir [6,8-16]. Uzaktan eğitime hızlı geçiş nedeniyle tüm dünyada benzer sorunların yaşandığı, özellikle internet ve bilgisayara erişim, bağlantı, ses ve görüntü sorunları yaşandığı görülmektedir. Uzaktan eğitimin başarıyla uygulanabilmesi için altyapı ve teknik donanımda iyileştirmeler yapılması verilen eğitimin kalitesini arttırmada önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, öğretmenlerin uzaktan eğitimde ders içeriğini ve akran etkileşimini destekleyerek öğrencileri öğrenmeye motive etmesi ve interaktif öğrenme yöntemlerini arttırması önemlidir [6].

Araştırmada “**Eksiklik**” görüşünde etkili olan “Yorucu (yoğun slaytlarla, uzun süreli çevrim içi dersler)” şeklindeki tanımlamada öğrenciler derslerin uzun sürmesi ve yoğun olması sonucunda bel ve göz ağrısı gibi sağlık sorunlarının görüldüğünü, ders aralarının kısa ve ders planının iyi tasarlanmamış olduğunu ifade etmişlerdir. Ankara’da hemşirelik öğrencileri ile yapılan nitel bir çalışmada, uzaktan eğitimde konsantrasyon güçlüğü çekebilecekleri için ders araları verilmesini ve ders

sürelerinin 20 dakikayı geçmemesi gerektiğini belirtmişlerdir [16]. Bir devlet üniversitesindeki bazı hemşirelik öğrencileri ise üniversitelerin uzaktan eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik düzenlemeler yapmaya çalışmasına rağmen ders müfredatlarının içeriği ve saatlerine ilişkin düzenlemeleri yetersiz bulduklarını ifade etmiştir [7]. Uzaktan eğitimde öğretim üyelerinin uzun süreli çevrim içi dersler yapmaması, ders aralarını uzun tutması, slaytları yoğun hazırlamaması ve interaktif öğrenme metotlarını kullanması önerilmektedir.

“Yoğun ödevler ve sınav/ çoklu değerlendirmedeki adaletsizlikler” şeklindeki “**Eksiklik**” kategorisine yönelik tanımlamada öğrenciler ödevlerin çok yoğun olduğunu ve daha objektif değerlendirilmesi gerektiğini, sınavdan düşük alma kaygıları nedeniyle sınavlarda kopya çekildiğini, not değerlendirmelerinin doğru olmadığını, gerçeği yansıtmadığını ve eşitsizlik olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışma bulgularına paralel olarak Türkiye’de bir devlet üniversitesinde yapılan nitel bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirmenin yeterli olmadığını ve güvenilirliği konusunda şüphelerinin olduğunu belirtmişlerdir [7]. Aksaray’da öğrenciler değerlendirme sisteminden kaynaklanan sorunları tanımlamış ve “adil ve eşit değerlendirmeme” alt teması altında ödevler ve çevrimiçi sınavlarda adaletli bir değerlendirme yapılmadığını, çalışanla çalışmayanın ayırt edilmediğini ve hak ettikleri puanları almadıklarını belirtmişlerdir. “Kopya çekme” alt temasında ise çevrimiçi sınavda ve ödevlerde kopya çekenlerin çok olduğunu, bunun önüne geçilemediğini ve herkesin dersi geçtiğini ifade etmişlerdir [8]. Çin’de “uzaktan sınav sorunları” teması altında bir hemşirelik öğrencisi herkesin sınavı geçtiğini ve çok çalışmasına rağmen çabasının boşuna olduğunu, diğer bir öğrenci ise kopya çekilmemesi için soru sayısını artırıldığını fakat sürenin yetmediğini ve kopyanın da önüne geçilmediğini belirtmiştir. Antalya ve Konya’da çalışma bulguları ile benzer olarak verilen sınav ve ödevlerin gerçek değerlendirmeyi yansıtmadığını, adil ve eşit bir değerlendirme olmadığını belirtmişlerdir [6,10]. Uzaktan eğitim altyapısının güçlendirilmesi, ödev ve sınavların güvenli ve emniyetli bir şekilde yürütülmesi, sınavlarda kopya çekmenin önlenmesi ve bu sorunlara çözüm bulunması gerekmektedir [10].

Araştırma verileri, akreditasyon sürecinde olan Hemşirelik Programında program çıktıklarına ulaşma konusunda eğitim programını değerlendiren son sınıf öğrencilerinin yaşadıkları uzaktan eğitim sürecine dair kısmı içermektedir. Araştırma bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde okuyan hemşirelik öğrencileri ile yürütülmüş olup, sınırlı örnekleme çalışılmıştır Yine araştırmanın

nitel bir desene dayalı gerçekleştirilmemiş olması da çalışmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

4. Sonuç

Bu çalışmada bir devlet üniversitesinde Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik bölümünde mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencilerinin aldıkları uzaktan eğitime yönelik görüşlerinden ve değerlendirmelerinden ulaşılan “kolay ama eksik” algısı durumu betimleyen özet niteliğinde olmuştur. Öğrenci gözüyle kolaylık gibi değerlendirilmiş, ancak profesyonel mesleğe başlama noktasında özellikle uygulamalı eğitim süreci için eksiklik hissedilmesine neden olan bir süreç yaşanmıştır.

Uzaktan eğitim sürecinde hemşirelik öğrencilerinin yaşadıkları sorunların saptanması ve bu sorunların çözümlenmesi noktasında yol gösterici bulgular elde edilmiştir. Teorik derslerde video, gösterim, vaka sunumu, role play vb. aktif öğrenme yöntemlerini kullanan, çoklu adil değerlendirme sistemine dayalı uzaktan eğitimin maliyet etkili olacağı düşünülmektedir. Ancak uygulamalı dersler için, uzaktan eğitim süreci yeterli görülmemiştir. Bu noktada üniversitelerin teorik derslere yönelik uzaktan eğitim altyapı sistemlerini sürekli güncellemeleri ve ölçme ve değerlendirmenin güvenilirliğini arttıracak önlemler almaları önerilmektedir. Uzaktan eğitimde aktif öğrenme yöntemlerinin daha fazla kullanılması, imkanları kısıtlı olan öğrencilere fırsatlar yaratılması ve desteklenmesi önemlidir.

5. Teşekkürler

Çalışmaya katılımları ile destek veren öğrencilere teşekkür ederiz.

6. Referanslar

1. Kozan EH, Çolak M, Demirhan BS, Distance education in COVID-19 pandemia: reflections on nursing education, *Journal of Education and Research in Nursing*, 2021, 18(1), 60-64.
2. Yükseköğretim Kurulu. 2020, Basın açıklaması, Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelenmesi%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx>. Erişim tarihi: 01.09.2023
3. Yükseköğretim Kurulu. 2020, YÖK'ten küresel salgın ile mücadele sürecinde yeni düzenlemeler-II. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/kuresel-salgın-surecinde-yapisal-duzenlemeler-2.aspx>. Erişim tarihi: 01.09.2023
4. İlaslan N, Demiray A. Koronavirüs 2019 pandemi sürecinde hemşirelik eğitimi: belirsizlikler ve öneriler, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2021, 14(2), 171-176.
5. Langedgård U, Kiani K, Nielsen SJ, Svensson PA, Nursing students' experiences of a pedagogical transition from campus learning to distance learning using digital tools, *BMC Nursing*, 2021, 20(1), 1-10.
6. Özkan İ, Taylan S, İlaslan E, The experiences of nursing students towards distance education during the COVID-19 pandemic. *International e-Journal of Educational Studies*, 2021, 5(10), 106-117.

7. Çakıcı N, A qualitative research on students' perspective on distance nursing education. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 2022,6(2),341-352.
8. Kaya Y, Akın Işık R, The contribution and challenges of the implemented compulsory distance education system to nursing education in the first period of the COVID-19 Pandemic: A qualitative study, *Journal of Education and Research in Nursing*, 2021, 18(1), 76-84.
9. Şara Y, Bekmezci E. Distance education and professional perspectives of nursing students with the COVID-19 pandemic. *Sağlık Bilimlerinde Değer*, 2023, 13(2), 250-256.
10. Yıldırım Keskin A, Molu B. Nursing students' thoughts about distance education in the COVID-19 pandemic process: a phenomenological approach. *Journal of Contemporary Medicine*, 2022, 12(1), 47-53.
11. Alshahrani SH. Nursing students and COVID-19 pandemic; A qualitative descriptive study. *International Journal of Special Education*, 2022, 37(3), 8098-8110.
12. Eminoğlu A, Duruk N, Mollaoğlu M. The problems faced by nursing students in performing their nursing skills after online education during the COVID-19 pandemic process: A qualitative study. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 2023, 5(2), 103-112.
13. Huang HM, Fang YW. Stress and coping strategies of online nursing practicum courses for Taiwanese nursing students during the COVID-19 pandemic: A qualitative study. *Healthcare*. 2023, 11, 2053. <https://doi.org/10.3390/healthcare11142053>.
14. Li, Y, Sun X, Zhang P, Han P, Shao H, Duan X, Jiang J. Generation Z nursing students' online learning experiences during COVID-19 epidemic: A qualitative study. *Heliyon*. 2023, 9(4), e14755. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14755>.
15. Suliman WA, Abu-Moghli FA, Khalaf I, Zumot AF, Nabolsi M. Experiences of nursing students under the unprecedented abrupt online learning format forced by the national curfew due to COVID-19: A qualitative research study. *Nurse Education Today*, 2021, 100, 104829. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.104829>.
16. Çalkıuşu İncekar M, Bahar A. Opinions of nursing students on online education in the coronavirus disease 2019 pandemic: Qualitative research. *Journal of Education and Research in Nursing*, 2023, 20(2), 171-177.
17. Taylan S, Özkan İ, İlaslan E. The effect of inadequately conducted compulsory distance education on the professional identity development process from nursing students' perspective: A phenomenological qualitative study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 2022, 58(4), 2764-2773.
18. Cheraghbeigi N, Molavynejad S, Rokhafroz D, Elahi N, Rezaei E. Nursing students' learning strategies for e-learning during the COVID-19 pandemic in Iran: a qualitative study. *BMC Medical Education*, 2023, 23(1), 1-11.
19. Erdoğan S, Nahcivan N, Esin N. Hemşirelikte araştırma. 1. Basım, Nobel Tıp Kitabevi, Ankara, 2015

<http://edergi.cbu.edu.tr/ojs/index.php/cbusbed> isimli yazarın CBU-SBED başlıklı eseri bu Creative Commons Alıntı-Gayriticari4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

